

Stručno-naučni skup

„Stanje privrede i mjere ekonomske politike u 2010. godini!“

**„Intenziviranje privredne saradnje kroz uspostavljanje
zajedničke institucionalne i prostorne infrastrukture“**

Prezentacija prve faze projekta

„Stanje privrede i mjere ekonomske politike u 2010. godini!“

U organizaciji Privredne/Gospodarske komore Federacije BiH i otvorenog univerziteta Apeiron iz Travnik, u Vitezu je organiziran stručno-naučni skup o temi „Stanje privrede i mjere ekonomske politike u 2010. godini“.

Eminentni privredni stručnjaci, univerzitetski profesori, predstavnici vlasti FBiH, te udruženja privrede, privrednici, direktori i vlasnici kompanija, razmatrali su stanje u privredi i pokušali predložiti određene mjere, u cilju poboljšanja aktuelnog stanja u našoj privredi.

S obzirom na recesiju, Bosna Hercegovina izlaz iz ovakve situacije, prema jednom od zaključaka sa ovog sastanka, može tražiti samo u uspostavljanju makroekonomske stabilnosti, poboljšanju poslovnog ambijenta, unaprijeđenju domaće proizvodnje.

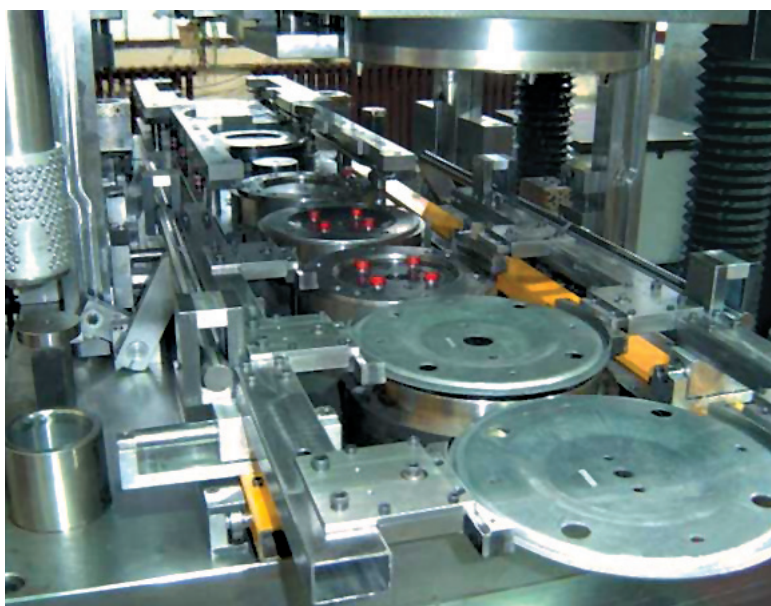
Uvodničar prof. dr. Kadrija Hodžić je predložio niz mjera u cilju ekonomskog rasta i zapošljavanja, u fiskalnom sistemu, poput uvođenja progresivnog oporezivanja, te monetarne mjere, kao što je kontrolirana inflacija od 20 posto, u cilju zapošljavanja za 10 do 15 posto nezaposlenih.

Zapaženo izlaganje sa stručnim i konkretnim prijedlozima imao je i Jago Lasić, potpredsjednik P/GKFBiH, među kojima je sugerisao promjene poreza na dodanu vrijednost na način da se uvedu dvije stope, pri čemu bi povoljnija bila za lijekove, hranu, sjemena, zaštitna sredstva i dr. Takođe je ukazao na problematiku usmjerenog obrazovanja, gdje se danas oko 60 posto potreba privrede ne može zadovoljiti ponudom na tržištu rada, te činjenicu da porez na dohodak ili dobit nije ujednačen u BiH, tako da i u ovoj oblasti treba napraviti korjenite promjene.

Predsjednik Avdo Rapa je ukazao na potrebu da se u svim oblastima primijene sistemski rješenja, jer ad hoc rješenja nisu primjenljiva u praksi. Pomenio je i da je činjenica da postoji dosta problema i u oblastima koje je moguće regulisati, kratkoročno i dugoročno, zakonima i podzakonskim aktima u BiH i FBiH. Cilj organizacije ovog skupa su upravo pitanja koja opte-

rećuju sve segmente privrede, i pokušaj da se analizom kroz dijalog dođe do prijedloga i eventualno do rješenja. Skup je ukazao na niz drugih pitanja kao što su oblast zapošljavanja, izvozno-uzovna problematika, problem ostvarivanja i utroška budžetskih sredstava, opterećenje privrede, zaštita i poticanje domaće proizvodnje, pitanja iz oblasti stranih ulaganja i drugo, koja će u narednom periodu biti u centru nastojanja da se iznađu adekvatna rješenja.

A. KEČO, dipl. pravnik

Okrugli sto

Strategije - ključni razvojni dokumenti

U Privrednoj/Gospodarskoj komori FBiH u Mostaru 29. 03. 2010. održan je okrugli stol na kojem se razgovaralo o izradi Strategije razvoja BiH i Strategije socijalnog uključivanja BiH. Sudionici okruglog stola bili su predstavnici institucija na razini FBiH smještenih u Mostaru, zatim Hercegovačko-neretvanske županije, Za-padno-hercegovačke županije, gospodarstvenici, predstavnici akademskih institucija i organizacija civilnog društva. Strategija razvoja BiH i Strategija socijalnog uključivanja BiH predstavljaju ključne razvojne dokumente u narednom periodu i obuhvataju planirane aktivnosti gospodarskog i društvenog razvoja u cijeloj zemlji. Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP) je nosilac uloge koordinatora procesa izrade ovih strateških dokumenata, uz suradnju sa vladama Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta.

U uvodnom izlaganju Ljerka Marić, direktorica Direkcije za ekonomsko planiranje BiH, pojasnila je da su definirani ciljevi razvoja zemlje identificirani analizom trenutnog stanja i definiranih potreba u zemlji, uzimajući u obzir i smjernice za pridruživanje BiH Evropskoj uniji.

Dopredsjednik P/GKFBiH Jago Lasić naglasio je značaj strateškog planiranja, te potrebu usklađivanja mnoštva postojećih sektorskih strategija razvoja kroz jedan krovni državni dokument.

Ovaj okrugli stol je peti od deset planiranih, po prirodi regionalni, a organiziran je u svrhu informiranja šire javnosti o procesu pripreme strateških dokumenata, dosadašnjim rezultatima, osiguranju aktivnog sudjelovanja javnosti u finalizaciji strateških dokumenata kroz rasprave i osiguravanja vlasništva. Relevantni predstavnici svih pozvanih grupacija su sudjelovali u procesu izrade strateških dokumenata kao članovi sektorskih radnih grupa koje su definirale smjernice razvoja zemlje. Kroz akcione planove su identificirane potrebne aktivnosti koje obuhvataju sve sudionike društveno-ekonomskog razvoja, od županija do državne razine. Tokom ovog skupa DEP je predstavio rezultate dosadašnjeg rada - radne dokumente: Strategije razvoja BiH i Strategije socijalnog uključivanja BiH, sudionici okruglog stola su još jednom imali priliku da svojim komentarima i prijedlozima utječu na kvalitet konačnih dokumenata.

Željana BEVANDA

zeljana_bevanda@yahoo.com

GLASNIK

Privredna / Gospodarska komora
Federacije Bosne i Hercegovine
List izlazi mjesečno
Godina XI
Broj 90
mart / ožujak 2010.

GLASNIK uređuje
Redakcijski kolegij:
Željana Bevanda,
glavni urednik,
Amela Kečo,
odgovorni urednik,
članovi:

Mira Idrizović,
Šemsa Alimanović,
Ljubo Dadić

i Meliha Velić,
sekretar Redakcije.

Adresa:

Privredna / Gospodarska
komora FBiH
- za Glasnik -
71000 Sarajevo

Branislava Đurđeva 10/IV
Kontakt osoba: Meliha Velić
Telefon: 033/566-300
E-mail: m.velic@kfbih.com

Telefoni:

033/566-222 (centrala)
033/217-782
Faks: 033/217-783
www.kfbih.com

Izdavač:

"Privredna štampa" d.o.o.
Sarajevo

Općinski sud Sarajevo
UF/1-2219/05,
RB 1-3018

Identifikacioni broj
4200088140005

Identifikacioni broj PDV
200088140005

DTP: "Privredna štampa"

Štampa: BLICDRUK, Sarajevo,
Čemaluša 8
Besplatan primjerak

Realizacija zaključaka

P/GKFBiH aktivno se uključila u rješavanje problema Livnice čelika Tuzla. Na sastanku održanom krajem januara dogovoreno je da se redovno prate aktivnosti i izvještava o realizaciji zaključaka

1. Nakon sastanka održanog u P/GKFBiH, intenzivirane su aktivnosti oko rješavanja pravnog statusa Livnice čelika Tuzla. Na adresu sindikata Fabrike je stigao dopis predsjednice Općinskog suda Tuzla u kojem se navodi da će rješavanje statusa "Livnice čelika" Tuzla biti prioritetno, odnosno najkasnije do 30. 06. 2010. godine. Osim toga, u toku su aktivnosti Kantonalne agencije za privatizaciju TK oko zaključivanja sudske nagodbe sa ranijim vlasnicima u cilju što bržeg ponovnog upisa države kao većinskog vlasnika u registracionom sudu.

Bilo koje rješenje od ova dva, po navodima odgovornih, značiće konačan oporavak Livnice čelika i njen brži razvoj.

2. Što se tiče uvezivanja radnog staža, menadžment fabrike, uz podršku Nadzornog odbora i Sindikata, vodi intenzivne aktivnosti oko zaključivanja Sporazuma o plaćanju obaveza u ratama sa nosiocima osiguranja, čime bi se stvorile pretpostavke da svim radnicima koji se vode i na Livnici čelika i Bosnia Valves bude uvezan radni staž sa 31. 12. 2008. godine. U ove aktivnosti su uključeni predstavnici resornog ministarstva Vlade TK koji su obećali finansijsku pomoć ukoliko bi došlo do problema u otplati rata po potpisanim sporazumima.

Poreska uprava Federacije BiH izdala je Rješenje o prinudnoj naplati za Livnicu čelika Tuzla i Bosniu Valves Tuzla kao njenu kćerku.

Kad je u pitanju Livnica čelika Tuzla navedeno Rješenje je izdato 03. 11. 2004. godine na iznos od 1.648.994,12 KM.

Aktivnostima menadžmenta ove obaveze su umanjene tako da je sa svakim od nosilaca aktivnosti sačinjen Zapisnik o sravnjenu obaveza - na dan 31. 12. 2009. godine obaveze po osnovu doprinosa iznose ukupno 867.276,46 KM.

Ovom iznosu treba dodati obaveze po osnovu poreza na plaću koji još nije usaglašen sa Poreskom upravom, ali je za očekivati da bi on mogao biti oko 120.000 KM, što znači da ukupne obaveze Livnice čelika po osnovu javnih

prihoda sa 31. 12. 2009. godine iznose 987.276,46 KM.

Transakcijski račun Livnice čelika blokiran je već duže vrijeme po osnovu navedenog rješenja Poreske uprave, kao i uspostavljena hipoteka nad imovinom Fabrike u cilju obezbjeđenja plaćanja utvrđenih obaveza. Potpisivanjem sporazuma sa nosiocima osiguranja i Poreskom upravom za plaćanje duga u ratama stvoriće se pretpostavke za deblokadu transakcijskog računa i brisanje hipoteke.

Ovakav sporazum je već napravljen sa Federalnim zavodom PIO/MIO Mostar, kao i sa Kantonalnom službom za zapošljavanje Tuzla. Oba sporazuma su sačinjena na period od 36 mjeseci. Potpisivanje Sporazuma o odgođenom plaćanju sa Kantonalnim zavodom za zdravstvo TK očekuje se do kraja marta, a sa Poreskom upravom do kraja aprila ove godine.

Kao što je slučaj sa Livnicom čelika, isto je sa njenom firmom - kćerkom Bosnia Valves. Naime, Rješenjem Poreske uprave FBiH utvrđene su obaveze po osnovu doprinosa za socijalno osiguranje u ukupnom iznosu od 2.440.167,19 KM. Uporedo sa rješavanjem problema Livnice čelika rješavan je i problem Bosnia Valves i nakon tačno utvrđenih i Zapisnički konstatovanih obaveza su sa svakim fondom posebno utvrđene stvarne obaveze na dan 31. 12. 2008. godine i iznose ukupno 1.659.365,27 KM.

Kao i kod Livnice čelika ni kod ove firme nije sačinjen konačni Zapisnik sa Poreskom upravom, ali očekivane obaveze su cca 130.000 KM što sa ranije utvrđenim obavezama iznosi 1.789.365,27 KM. Ovaj iznos je manji od utvrđenog po Rješenju Poreske uprave za 650.801,92 KM, a rezultat je, takođe, tačno utvrđenih obaveza i otpisa zateznih kamata.

3. U proteklom periodu, tj. od sastanka 26. 01. 2010. godine do danas, provedene su mnogobrojne aktivnosti za rješavanje problema pensionisanja radnika. Rezultat tih aktivnosti je dogovor koji je sindikat postigao sa premijerom Vlade TK da će svim radnicima koji su stekli

uslove za penzionisanje biti uvezan radni staž. Naime, u budžetu je planirana stavka za te namjene, te će ovo biti realizovano po operacionalizaciji budžeta. Prema informacijama premijera TK, navedene aktivnosti bi trebale biti okončane najkasnije do početka maja ove godine.

Analizom je utvrđeno da za ove namjene treba obezbijediti 187.000 KM, a uštede koje bi se ostvarile odlaskom ovih radnika u penziju iznosile bi oko 250.000 KM, čime bi se dijelom mogle izmirivati obaveze po potpisanim sporazumima.

U protekle tri godine iz tekućeg poslovanja isplaćeno je 1.330.000 KM za izmirenje raznih

sudskih sporova, kredita i obaveza prema dobavljačima nastalih u periodu privatizacije, čime je bilo onemogućeno servisiranje tekućih obaveza.

Ovo vrijeme karakteriše i povećan broj novih narudžbi koje stižu tuzlanskoj Livnici, što je i nagovještaj da će cca 200 zaposlenih imati dovoljno posla, u narednom periodu.

Komora će i dalje pratiti izvršenje dogovorenog, aktivno učestvovati u realizaciji i izvještavati o navedenom.

*Mr. Nafija ŠEHIĆ- MUŠIĆ
n.sehic@kfbih.com*

Šumarstvo i drvna industrija

Nastavlja se pad proizvodnje

Rečeno je na Sjednici Grupacije šumarstva i drvne industrije Privredne/Gospodarske komore FBiH koja je održana krajem februara 2010 godine.

Indikativno je da se očekuje umanjeње ugovorenih poslova do polovine ove, iako je u prošloj godini evidentiran pad proizvodnje i izvoza. Vlada FBiH je malo učinila da poboljša privredni ambijent. Izostala je pomoć kompanijama koje izvoze finalne proizvode. Cijene drvnih sortimenata su veliki kamen spoticanja u preradi drveta i šumarstvu zbog velike razlike u cijenama

sirovine između II i III klase. Nepostojanje institucije za akreditaciju naših proizvoda povećava cijenu gotovog proizvoda tako da je konkurentnost smanjena na svjetskom tržištu uz sva ostala fiskalna opterećenja.

U šumarstvu bi moglo doći do prekida proizvodnje ako se ne poduzmu hitni koraci za prevazilaženje teškog stanja. Šumarstvo je opterećeno: viškom zaposlenih, Zakon o šumama FBiH ne primjenjuje se, nepostojanje razvojnog programa šumarstva, obavezna izrada inventure šuma, popisom državne imovine od OHR-a, šuma i šumsko zemljište tretira se kao državna imovina, certificiranje šumarstva i dr.

Sve navedeno dovelo je do milionskih gubitaka u šumarstvu i drvnoj industriji.

Drvna industrija je okosnica razvoja i izvoza u FBiH tako da se očekuje pomoć Vlade FBiH u privređivanju.

Š. A.

Kupujmo domaće

Propusti u uspostavljanju racionalnih rješenja u privrednom životu u našoj državi pripisuju se uticajima svjetske ekonomske krize. Ona je postala trend koji je prisutan svuda i o kojem se razgovara na poslu, u kući, u supermarketu, na ulici...

Treba naći put izlaska iz krize. Kako? Jednostavno, tako što nećemo čekati da drugi nešto učine za nas.

Ako želimo, onda je najvažnije prepoznati mogućnosti, cilj i viziju.

Jedan od projekata koji je posljednjih godina pokazao da možemo jeste asocijacija Kupujmo domaće.

Podržavanje potrošnje domaćih proizvoda, smanjenje uvoza i podsticanje domaće proizvodnje u BiH je priča koja u uslovima svjetske ekonomske krize dobiva sasvim drugačiji kontekst. Ovo više nije političko ili neko čisto socijalno pitanje već nacionalnog dohotka, očuvanja radnih mjesta, uslova za bolje obrazovanje i uopšte ekonomskog održanja.

Kroz ovu prizmu, kampanja podržavanja domaće proizvodnje dobija sasvim novi značaj.

Prethodnih godina evidentni su naponi asocijacije Kupujmo domaće na kampanji o zaštiti domaće proizvodnje, čiji je cilj osvješćivanje građana Bosne i Hercegovine o tome koliko svojim odnosom prema domaćem proizvodu doprinose privredi, a samim tim i blagostanju.

Podršku ovom projektu svesrdno pruža Privredna / Gospodarska komora Federacije BiH.

O značaju podrške Avdo Rapa, predsjednik P/GKFBiH:

- Projekat je značajan za razvoj domaćih kapaciteta i smanjenje uvoza robe koja se proizvodi u BiH, posebno roba koja ima potvrđen međunarodni kvalitet.

Susjedne zemlje ovakve projekte real-

izuju uz potporu države, što je, također, potrebno obezbijediti u BiH.

Ovo podrazumijeva i poboljšanje kvaliteta bh. proizvoda na viši nivo u skladu sa standardima u međunarodnom prometu. Ova komora je zajedno sa ostalim razvijala projekat „Kupujmo i koristimo domaće“, što je podržao i USAID, koji je finansirao džambo plakate. Naredni korak je medijska promocija po proizvodima i grupama proizvoda, a akciju svakako treba nastaviti.

Predsjednik Udruženja Kupujmo domaće - kvalitetno proizvedeno u BiH Admir Kapo smatra

da je projekat Kupujmo i koristimo domaće važan za ekonomiju: - Možda djeluje subjektivno zato što radim direktno na ovom projektu, ali bez promjene svijesti građana nećemo moći očekivati bolji ekonomski standard. Kupovinom i korištenjem domaćih proizvoda stvaramo bolju budućnost sebi i svojim porodicama, podržavamo naše firme

da se razvijaju, a to znači automatski i otvaranje radnih mjesta, punjenje budžeta za druge razvojne projekte itd. Kupovinom i korištenjem domaćih proizvoda uzrokuje da posljedice budu u svakom smislu pozitivne.

Projekat Kupujmo domaće podržava i Vanjskotrgovinska / Spoljnotrgovinska komora BiH.

Savjetnik u VTKBiH Nedeljko Despotović

ističe: - Ekonomska situacija u BiH nam je svima poznata i sada treba tražiti puteve za oporavak ekonomije. Jedan od njih je sigurno i razvijanje svijesti građana da kupovinom domaćih proizvoda i korištenjem domaćih usluga na najdirektniji način doprinose povećanju ekonomske efikasnosti bh. preduzeća. Ozbiljan dio posla će biti i na privrednim subjektima. Naime, uspjeh ove akcije će biti u direktnoj zavisnosti od kvaliteta proizvoda koji se plasiraju na domaće tržište.

Sadašnja aktivnost je nastavak akcije započete prije nekoliko godina, koja je, iako kratko trajala, bila uspješna. Ovakve aktivnosti se ne mogu ograničiti na neki određeni period. Naprotiv, ona treba da bude trajna, jer će trebati dosta vremena za promjenu svijesti i navika u cilju, ako mogu reći, jačanja ekonomskog patriotizma kod građana BiH.

Aktivnosti u okviru ovog projekta su u posljednje vrijeme intenzivirane u cilju razvijanja patriotske svijesti građana i spoznaja o vlastitoj vrijednosti. Najvažnije je da se uvide prednosti kupovine domaćih proizvoda, ali i da domaće firme, prije svega, kvalitetom zadobiju povjerenje kupaca.

Zadovoljan kupac bi trebalo da bude cilj jer je on najbolji korektiv tržišta.

Amela KEČO, dipl. pravnik

Prezentacija prve faze projekta

„Intenziviranje privredne saradnje kroz uspostavljanje zajedničke institucionalne i prostorne infrastrukture”

Nakon obavljenih priprema privrednih komora Federacije BiH i Crne Gore, partneri projekta su 27. maja 2009. godine, u Podgorici, uz prigodnu ceremoniju, potpisali Ugovor o izradi Prve faze projekta: „Intenziviranje privredne saradnje kroz uspostavljanje zajedničke institucionalne i prostorne infrastrukture”.

Ovim činom partneri projekta zvanično započinju realizaciju ranije prihvaćene ideje o zajedničkom projektu prekogranične saradnje Crne Gore i BiH.

Cilj projekta je unapređenje privredne saradnje kroz uspostavljanje zajedničke institucionalne i prostorne infrastrukture BiH - Crna Gora, što uključuje i značajnije zapošljavanje, razvoj preduzetništva (MMSP), te sistemsko umrežavanje privrednih zona.

Saglasno odredbama potpisanog Ugovora, 04. 03. 2010. godine u Sarajevu, P/GKFBiH organizovala je prezentaciju Prve faze projekta koja je u funkciji realizacije Druge faze projekta apliciranja za IPA sredstva prekogranične saradnje BiH - Crna Gora.

Prezentacija Prve faze projekta pripremljena je na 50 slajdova u power pointu i sastoji se iz tri dijela:

1. Uvodni dio koji obuhvata zakonsku osnovu za rad privrednih društava - MSP-a BiH i Crna Gora;
2. Analize stanja poduzetništva sa infrastrukturom koja obuhvata analizu kapaciteta poduzetništva pojedinačno kod svih partnera, podrške privrednom razvoju, uloge privrednih komora u funkciji razvoja poduzetništva, institucionalne infrastrukture, prostorne infrastrukture - koncepcije razvoja i strategije razvoja u BiH i Crnoj Gori;
3. Faktora privrednog razvoja privrednih zona na regionalnom nivou, unutar programske oblasti prekogranične saradnje BiH - Crna Gora, međupostupinskog i opštinskog nivoa funkcija i razvojnih mogućnosti.

Prezentaciju je pripremio Šaćir Šošević, direktor Regionalnog centra za strateška planiranja i investicije „Geoprojekt”, kao izvođač, ovlašten Ugovorom o izradi Prve faze projekta.

Prva faza projekta pripremljena je i obrađena u znatno obimnijem materijalu (oko 300 stranica, sa većim brojem grafičkih priloga), koji će, nakon eventualnih primjedbi i sugestija od partnera, biti urađen u pisanoj i elektronskoj formi.

Pored partnera iz BiH, prezentaciji su prisustvovali Dragan Milović, pomoćnik ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Safet Daut, direktor Fondacije za održivi razvoj „Odradž”, Ramiz Bašić, ambasador Crne Gore u BiH, Ana Trajkovska, ministar savjetnik u Ambasadi Makedonije u BiH, Šefkija Okerić, direktor Razvojne agencije SERDA.

Za partnere iz Crne Gore prezentacija Projekta će se organizovati početkom aprila ove godine.

Mira IDRIZOVIĆ

Međunarodni sajam šumarstva, drvne industrije, namještaja i unutrašnjeg uređenja

Uzimajući u obzir da je drvna industrija perspektivna grana privrede, ovaj sajam je pobudio interesovanje mnogih izlagača iz BiH, zemalja okruženja i šire.

Pored prezentacije proizvoda i usluga pružio je priliku za direktnu komunikaciju između proizvođača, distributera i krajnjeg kupca, ali i poslovni razvoj, saznanja o novim dostignućima, te dostupnost kvalitetnih proizvoda po povoljnijim sajamskim cijenama.

Održan je i stručni skup sa eminentnim stručnjacima iz ovih oblasti. Izlaganja su se odnosila na karakteristike međunarodnog tržišta certificiranih proizvoda šumarstva i drvne industrije sa osvrtom na stanje u BiH, pojednostavljenim postupcima carinjenja u praksi, kako do CE znaka u drvnoj industriji, upravljanju procesom sušenja drveta, novim materijalima u drvnoj industriji, savremenim trendovima u dizajnu namještaja i perspektivama kompanije Standard Sarajevo.

Iako se uložilo mnogo truda oko organizacije, mora se priznati da je izostao uticaj stručnjaka u uređenju i postavci proizvoda kompanija. Dojam je da se težilo da se što više proizvoda izloži i proda po nižoj cijeni.

Ipak moramo izdvojiti štandove nekoliko kompanija i zajednički štand bh. izlagača koji su plijenili poglede posjetilaca i stručnjaka iz ove oblasti dokazujući da se možemo predstaviti bilo gdje u svijetu i da imamo proizvode vrijedne pažnje.

Potpisivanje protokola o saradnji

Okončan projekat „MADE IN BIH”

Projekat „MADE IN BIH” uspješno je vodila P/GKFBiH zajedno sa Akademijom likovnih umjetnosti Odsjek produkt dizajn. Cilj ovog projekta jeste povezivanje nauke i obrazovanja sa privredom što se pokazalo kao izuzetan potez.

Ovaj projekat je uvršten među pet u svijetu i pobudio je veliko interesovanje u Kanadi, Pakistanu, Irskoj i dr.

Studenti su svoje ideje mogli realizirati u preduzećima i ujedno naučiti o mogućnostima i načinu obrade drveta.

Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije prepoznalo je pozitivne ciljeve, pa je finansiralo kupovinu nekoliko mašina za radionicu, kako bi studenti na Akademiji mogli napraviti projektne zadatke.

Izlaganje radova studenata na sajmu je bio završni dio ovog projekta koji se nastavlja kroz drugi vid saradnje, a to je upravo potpisani Protokol o saradnji kompanija sa studentima, koji će dolaziti u kompanije i uraditi svoj zadatak ili diplomski rad. Protokol je potpisalo 30 kompanija iz oblasti drvne industrije i tekstila. Potpisivanje je upriličeno 19. 03. 2010. godine na štandu na Sajmu, gdje su studenti izložili dio svojih radova.

Kompanije mogu komercijalizovati određene radove studenata za koje smatraju da mogu biti interesantni na tržištu, ali taj dogovor će biti novi ugovor sa Akademijom.

P/GKFBiH na ovaj način potpomaže preduzeća kao bi sa našim stručnjacima došli do kvalitetnih rješenja proizvoda sa kojim bi bili konkurentniji na svjetskom tržištu.

Šemsa Alimanović
s.alimanovic@kfbih.com

**SOUTH EAST
EUROPE**
Jointly for our common future

ustainable approach to aggregates
SARMa

Programme co-funded by the
EUROPEAN UNION

Ministarstvo gospodarstva Herceg-bosanske županije uključeno u

Projekat održivog upravljanja mineralnim sirovinama

Približavanjem Bosne i Hercegovine Europskoj uniji otvaraju se mogućnosti za pristupanje fondovima iz kojih se financiraju projekti iz različitih oblasti. Jedan od takvih projekata je i projekt čiji akronim glasi SARMa (Sustainable Aggregates Resource Management - Održivo upravljanje mineralnim sirovinama), koji se financira u okviru Programa za međunarodnu suradnju za jugoistočnu Europu (South East Europe Transnational Cooperation Programme). Projekt je kandidiran na prošlogodišnjem raspisu natječaja iz ovog fonda, te je odobren za financiranje, a uključuje 16 partnera iz 10 zemalja, od kojih su neke članice Europske unije, a neke su kandidati ili potencijalni kandidati za članstvo, no sve su smještene na području jugoistočne Europe. Vodeći partner u projektu jeste Geološki zavod Slovenije (Slovenija), a ostali partneri su Sveučilište u Leobenu (Austrija), Prefektura grada Pella (Grčka), Institut geologije i mineralnih istraživanja (Grčka), Tehničko sveučilište Krete (Grčka), Mađarski ured za rudarstvo i geologiju (Mađarska), Emilia-Romagna Regija - Ured za okoliš, tlo i obalnu stražu (Italija), Državno udruženje proizvođača recikliranih mineralnih sirovina (Italija), Provincija Parma - Ured za prostorno planiranje (Italija), Državni institut za istraživanje i razvoj u domeni geologije, geofizike, geo-kemije i daljinskih istraživanja (Rumunjska), Sveučilište Bukurešta, Fakultet geologije i geofizike, (Rumunjska), Beogradsko sveučilište, Fakultet rudarstva i geologije (Srbija), Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Uprava za energetiku i rudarstvo (Republika Hrvatska), Ministarstvo gospodarstva, trgovine i energije (Albanija) i naposljetku Ministarstvo gospodarstva Hercegbosanske županije (Bosna i Hercegovina).

Kao i većina drugih projekata financiranih preko fondova Europske unije, tako se i ovaj financira

na način da se sredstva koje osigurava donator kreću između 50% do 85% (uglavnom je to 85%), a ostatak osigurava sam aplikant.

Projekt uporište nalazi u Priopćenju Europske komisije The Raw Materials Initiative - Meeting Our Critical Needs For Growth And Jobs In Europe" („Upravljanje sirovinama - zadovoljavanje naših potreba za rastom i stvaranjem radnih mjesta u Europi“) i bavi se tematikom sigurnog, održivog i nesmetanog snabdijevanja sirovinama. Sirovine su nužne za održivo funkcioniranje svih sustava, pa tako i EU. Osiguravanje pouzdanog i nesmetanog pristupa sirovinama postaje sve važniji faktor europske konkurentnosti, pa je ključno i za uspjeh Lisabonskog partnerstva za razvoj i uposlenje. Priopćenjem se definiraju tri politike iz ove oblasti:

1. Nesmetani pristup sirovinama na svjetskom tržištu,
2. Održivo snabdijevanje sirovinama iz europskih izvora i
3. Povećanje efikasnosti i promoviranje recikliranja.

Projekt SARMa počiva na drugom i trećem stupu spomenutog priopćenja, a to su, dakle, poticanje održivog snabdijevanja sirovinama iz europskih izvora i smanjenje EU potrošnje primarnih mineralnih sirovina, drugim riječima, poticanje recikliranja. Drugi stup, između ostalog, kaže da su „Fondovi kohezijske politike... namijenjeni financiranju istraživanja iz širokih oblasti, te financiranju inovacija i mjera za potpore poslovanju kroz istraživačke radove i eksploataciju sirovina“, a sva ova tematika je obuhvaćena projektom SARMa. Treći stup se bavi efikasnosti korištenja resursa (optimalno korištenje, recikliranje, smanjenje ovisnosti o primarnim sirovinama i inovativne socio-ekonomske prakse eksploatacije), što je, također, ukomponirano u rev-

idiranu okvirnu Direktivu o otpadu (Waste Framework Directive), koja postavlja za cilj da se do godine 2020. postigne reciklaža 70% otpada od gradnje i demoliranja, što projekt SARMA podupire planiranim aktivnostima.

Mineralni resursi (tehnički kamen, pijesak i šljunak) su ključni za infrastrukturu i izgradnju. Zemlje jugoistočne Europe su bogate ovim resursima, ali sustav snabdijevanja ima mnoge manjkavosti. Zemlje jugoistočne Europe karakterizira nekonzistentnost u upravljanju mineralnim sirovinama, kao i slaba energetska učinkovitost i uporaba alternativnih izvora. Predviđa se da će građevinska djelatnost nakon završetka recesije rasti do 4,2% godišnje u novim EU članicama, zahtijevajući stalno i efikasno snabdijevanje mineralnim sirovinama. Razlike u politikama i praksi upravljanja mineralnim sirovinama između starih i novih EU članica i zemalja kandidata za članstvo u EU su velike. Mineralne sirovine se mogu eksploatirati samo na mjestu nalazišta, ali kamenolomi imaju veliki ekološki i socijalni utjecaj, uključujući neefikasnu uporabu vode i energije, zagađivanje zraka i nezadovoljstvo lokalne zajednice. Sve ovo je utjecalo na to da ova djelatnost dobije negativan image, koji je još više poduprt nelegalnim kamenolomima, ograničenim recikliranjem otpada od izgradnje i demoliranja i minimalnom uporabom industrijskih nusproizvoda. Kako bi se ove prepreke nadišle potrebno je uvesti efikasan i održiv lanac snabdijevanja koji obuhvaća sve relevantne aktivnosti: planiranje, iskopavanje, transport, upotrebu i recikliranje, te je potrebno svaku pojedinu aktivnost vršiti na način koji je prihvatljiv sa ekološkog i socijalnog aspekta, kako bi se izbjegla protivljenja eksploataciji, stvaranja uskih grla i usporavanja razvoja.

Glavni ciljevi projekta SARMA jesu da se razvije zajednički pristup održivom upravljanju mineralnim sirovinama, kao i planiranje održivog snabdijevanja na tri razine: lokalnoj, regionalnoj/državnoj i međudržavnoj, kako bi se osiguralo efikasno i sigurno snabdijevanje ovim sirovinama zemalja jugoistočne Europe.

Na samim lokacijama na kojima se vrši eksploatacija problematika se tiče velikih utjecaja na okoliš, ograničenog recikliranja, potrebe da se uključe i konzultiraju svi relevantni akteri i nedostatka podrške od lokalne zajednice. Lokalne aktivnosti će se fokusirati na ekološki prihvatljive načine eksploatacije koristeći najbolje prakse, smanjujući nelegalno iskopavanje i potičući recikliranje, kako bi se smanjila uporaba primarnih sirovina. To konkretno znači da se na lokalnom nivou planiraju sljedeće aktivnosti: a) optimizirati efikasnost proizvodnje primarnih sirovina, b) spriječiti ili minimalizirati ekološki utjecaj eksploatacije, c) minimalizirati broj nelegalnih kamenoloma, d) promovirati reciklažu (otpad od izgradnje i demoliranja) i e) povećati kapacitete zainteresiranih stranaka.

Regionalne/državne aktivnosti će stvoriti okvir za efikasan management održivog upravljanja i snabdijevanja mineralnim sirovinama, kao i predložiti kako ove aktivnosti integrirati u planiranje i legislativu. Na regionalnoj, odnosno nacionalnoj razini, relevantne su politike i odredbe koje se tiču mineralnih sirovina, a koje ne obrađuju u dovoljnoj mjeri efikasnost upravljanja resursima, niti energetska učinkovitost, kao ni EU smjernice; koje nadalje ograničavaju uporabu recikliranog materijala i industrijskih nusprodukata, a ne obrađuju ni tematiku dugoročno održivog razvoja eksploatacije mineralnih sirovina i prostornog planiranja. Dakle, na regionalnom nivou planiraju se sljedeće aktivnosti: a) procijeniti i kvantificirati mineralne sirovine i prometnu povezanost, b) razviti strategije za održivo upravljanje mineralnim sirovinama, te voditi računa o zaštićenim područjima kao i uzimati u obzir stanje mineralnih sirovina prilikom definiranja namjene zemljišta i planiranja komasacije i c) razviti smjernice i procedure za planiranje održivog snabdijevanja.

Transnacionalne aktivnosti fokusiraju se na harmonizaciju relevantnih politika i legislative u zemljama jugoistočne Europe, transfer informacija i uspostavu Informacijskog sustava o mineralnim sirovinama, što konkretno znači da se predviđaju sljedeće aktivnosti: a) predložiti metode za međuregionalno i međudržavno harmoniziranje održivog upravljanja i snabdijevanja mineralnim resursima i b) dizajnirati višena-mjernski Infor-macijski sustav za mineralne

sirovine kao dugoročan alat za prijenos „know-how“.

Prateće aktivnosti koje će na neki način zaokružiti cjelokupan projekt biti će osnivanje Regionalnog centra za SARM, koji će se baviti održivim upravljanjem i snabdijevanjem mineralnim sirovinama, kao i održavanje niz radionica i distribucije promotivnih materijala, koji će za cilj imati povećanje kapaciteta svih zainteresiranih i pogodenih grupacija.

Što se tiče metodologije izvođenja projekta, planirano trajanje projekta je dvije i pol godine, što je dovoljno da se na zadovoljavajući način obave planirane aktivnosti. Projekt je podijeljen na pet takozvanih radnih paketa, od kojih su dva općenita i tri tematska. U ovom projektu je primijenjen tzv. bottom-up pristup (lokalni > regionalni / nacionalni > transnacionalni nivo), koji nastoji pristupiti problematici na način da inicira rješavanje problema uočenih na lokalnom nivou, ali na sveobuhvatan način koji će osigurati njihovo dugoročno rješavanje. Međudržavno partnerstvo stručnjaka i institucionalnih aktera osigurati će prijenos znanja od iskusnijih aktera ka onim akterima koji imaju manje iskustva. Partneri će usvojiti i prilagoditi relevantne EU dokumente, kojima će koordinirati politike, što će omogućiti svim partnerima da uvedu harmoniziran pristup ovoj problematici, sa krajnjim

ciljem povećanja održive kvalitete života, efikasnosti poslovanja i dugoročne suradnje.

Zaključak:

Dakle, ostaje za zaključiti kako BiH, a u ovom konkretnom slučaju Ministarstvo gospodarstva HBŽ, ima priliku uključiti se u mnogobrojne projekte kroz fondove EU, preko kojih će ne samo dobiti novčana sredstva nego i priliku da neposredno uči iz iskustva razvijenijih zemalja i primjenjuje, odnosno prilagođava njihova rješenja svojim prilikama, a sve u cilju povećanja efikasnosti i razvoja kapaciteta. Problem ad hoc, neplanskog pristupa u upravljanju mineralnim sirovinama, će uključenosti Ministarstva gospodarstva u ovaj projekt prvi put, nakon prelaska na tržišno gospodarstvo, biti razmatran, na način da će se povećanjem institucionalnih kapaciteta, ali i reklamnim kampanjama, nastojati podići svijest lokalne zajednice i uvesti prakse održivog upravljanja i snabdijevanja mineralnim sirovinama, kojima Herceg-bosanska županija obiluje, ali koje ne koristi na način koji bi bio najdjelotvorniji sa ekološkog i socijalnog aspekta.

Ovaj dokument je izrađen uz financijsku pomoć EU. Sadržaj ovog dokumenta je u isključivoj odgovornosti Ministarstva gospodarstva Herceg-bosanske županije i ni u kojem slučaju ne odražava stav EU.

JAVNI POZIV

Privredna/Gospodarska komora Federacije BiH je i ove godine planirala da sa privrednim subjektima iz BiH organizira učešće na Međunarodnom općem sajmu u Prištini, u okviru dogovorenih aktivnosti nosilaca zajedničkih poslova po projektima komora u BiH. Ovo je peti put da Komora organizira kolektivni nastup bosanskohercegovačkih preduzeća na pomenutom sajmu.

Pozivamo sve zainteresirane privrednike da učestvuju u promociji privrede BiH i budu izlagači ili članovi privredne delegacije na

MEĐUNARODNOM OPĆEM SAJMU - PRIŠTINA 2010. 02 - 05. JUNA 2010. GODINE U PRIŠTINI

Rok za prijavu je 03. maj 2010. godine

Međunarodni sajam u Prištini organizira Privredna komora Kosova u saradnji sa Ministarstvom trgovine i industrije Kosova. Cijena standardno uređenog štanda je 75 EUR-a/m².

Za sve detaljnije informacije obratite se kontakt osobama: Šemsa Alimanović, tel: 033 220 760, faks 033 217 783, e-mail: s.alimanovic@kfbih.com i Lejla Sadiković, tel: 033 211 280, e-mail: l.sadikovic@kfbih.com

Razgovarala:
Amela KEČO,
dipl. pravnik
a.keco@kfbih.com

UNIS GINEX d.d. Goražde

Izvoz - investicija u budućnost

Namjenska industrija u BiH je jedna od rijetkih grana industrije koja najveći dio svojih proizvoda plasira na inostrano tržište. Postojeći kapaciteti su nesumnjivo dobra polazna osnova da se danas ova grana industrije može razvijati i biti uspješna.

Problemi u našoj privredi se sigurno odražavaju i na namjensku industriju, ali je sigurno najveća inertnost nadležnih struktura da u ovoj grani industrija prepoznaju potencijal.

Zadovoljstvo nam je da među osam kompanija iz oblasti namjenske industrije u Federaciji BiH koje se nalaze u nimalo zavidnoj situaciji imamo priliku predstaviti Društvo za proizvodnju i prodaju hemikalija, pripalnih i inicirajućih sredstava UNIS GINEX d.d. Goražde.

GINEX je najuspješnija kompanija iz UNIS grupacije i jedina u FBiH iz ove grane industrije, koja je poslovnu 2009. godinu završila sa pozitivnim rezultatom.

Razgovaramo sa uglednim privrednikom, direktorom UNIS GINEX Goražde Jusufom Hubjerom.

Predstavite nam GINEX?

- UNIS GINEX d.d. Goražde je privredno društvo koje se bavi proizvodnjom i prometom hemikalija, pripalnih i inicirajućih sredstava, i kao takvo pripada grupaciji fabrika vojne proizvodnje BiH. Prema nomenklaturi privrednih djelatnosti razvrstano je u metalnu proizvodnju.

Formirano je sredinom 1998. godine statusnom promjenom (podjelom) tadašnjeg JP „Pobjeda“ Goražde. Vlasnička struktura privrednog društva je:

- 51% kapitala je u državnom vlasništvu,
- 49% kapitala je u privatnom vlasništvu.

Proizvodni program UNIS GINEX d.d. Goražde obuhvata:

1. Sve vrste udarnih kapisli sa SINOXIDE i EKO (bez teških metala) inicijalnom smješom za streljačku municiju, za sve vrste pištoljske i revolverске municije, za sve vrste puščane municije, za lovačku municiju, za protivavionsku municiju.
2. Inicijalne kapisle, duplex i detonatorske kapisle, usporače, električne inicijalne kapisle, nami-

Jusuf Hubjer

jenjene za sklopove upaljača: artiljerijsku municiju, minobacačku municiju, artiljerijske rakete, ručne bombe.

3. Elektrozapaljive glavice, pripale, piropatrone za: pripalu raketnih motora sa čvrstim pogonskim gorivom, pripalu različitih vrsta pirotehničkih sredstava, priotehnička sredstva za aparate za gašenje požara u oklopnim vozilima i tenko-vima, pripalu termalne baterije.

Također, proizvodimo i različite vrste inicijalnih eksploziva i hemikalija: olovo azid, olovo stif-nat, olovo krezolat, olovo dinitrorezorcinat, diazodinitrofenol, tetrazen, živin fulminat, olovo nitrat, olovo acetat, olovo dioksid, trinitrorezo-rcin, nartijum azid, barijum hromat, barijum nitrat, barijum oksid itd.

Od osnivanja do danas, ukupan prihod je povećan za oko pet puta i na kraju 2009. godine je iznosio oko 14.000.000 KM.

Osnovni (osnivački) kapital je oko 16.000.000 KM, a ukupan kapital 18.500.000 KM.

Zapošljava oko 400 radnika, od kojih je 25 visokoobrazovanih. Mi smo izvozno orijentisano preduzeće, koje je oko 85% od svoje ukupne prodaje plasiralo na inostrano tržište.

Bilježimo uspješan plasman svojih proizvoda na tržišta: Mađarske, Turske, Hrvatske, Slovačke, Grčke, Njemačke, Malezije, SAD, Češke, Italije, Egipta, Srbije, Crne Gore, Slovenije, Španije, Švajcarske, Ukrajine, Čilea, Izraela, Singapura, Austrije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Rumunije, Ekvadora, Velike Britanije, Belgije, Bu-garske i Urugvaja. Posjedujemo certifikate za sistem kvaliteta EN ISO 9001:2008 i EN ISO 14001:2004.

Kako je GINEX uspio da u namjenskoj industriji postane lider, odnosno zbog čega, po vašem

mišljenju vi možete, a druge kompanije iz ove oblasti ne?

- Shvatili smo da je GINEX naša kuća, prepoznali smo i iskoristili vlastite potencijale. Išli smo korak po korak, sve dok nismo stvorili okolnosti koje su nam "Išle na ruku" i dok nismo dobili kvalitetne proizvode. Uz to smo poštivali konkurenciju, trudili smo se da budemo bolji od njih, nikad nismo odustajali i uvijek smo pozitivno razmišljali:
- orijentisali smo se prema izvozu,
- prilagodili smo proizvodni program zahtjevima zapadnoevropskih (NATO) i američkih (MIL) standarda,
- stalno smo pratili radnu i tehnološku disciplinu,
- usmjerili smo se na razvojno-istraživački rad,
- podržavali smo i nagrađivali inovatorstvo,
- unapređivali smo marketinške aktivnosti i osposobljavali se za samostalan nastup i na domaćem i na stranom tržištu,
- razvijali smo i uvrštavali u proizvodni program nove proizvode, te uvodili nove tehnologije.

Proizvode plasirate po cijelom svijetu. Smatrate li da i druge kompanije iz namjenske industrije mogu slijediti vaš put, odnosno da li su iskoristile domaće potencijale?

- Mislimo da su druge kompanije izgubile mnogo vremena očekujući da im neko drugi riješi probleme. GINEX to nije čekao, već se oslonio na vlastite snage, što kaže naš narod za streljačku municiju "Uzdaj se u se...". Nisu prepoznali i iskoristili domaće potencijale, a za to, po mom mišljenju, najveću krivicu snose menadžeri i uprave, odnosno nadzorni odbori preduzeća.

Definišite uspješnog poslovnog čovjeka?

- Biti pun energije, racionalan, ozbiljan i obrazovan sagovornik. Poznavati proizvodni program i proizvodne tehnologije u preduzeću i prepoznati pravi trenutak i usmjeriti se na razvoj i istraživanje i ojačati marketinšku funkciju.

Vjerovati u rad, biti vrijedan, iskren i pravičan, disciplinovati sebe i zahtijevati disciplinu od drugih.

Treba biti optimist i u svemu što radiš očekivati najbolje rezultate, ulažući maksimalne napore za postizanje tih rezultata. Također, treba biti ozbil-

jan i pouzdan ugovarač i proizvoditi i prodavati kvalitetan proizvod sa konkurentnom cijenom uz poštivanje rokova isporuke.

Sigurno na tom putu veliki značaj predstavljaju i saradnici. Koliko je za uspjeh kompanije važan stručan i profesionalan kadar?

- Izuzetno su važni prvi saradnici, kao i stručni i profesionalni kadrovi koji su iza svakog uspješnog menadžera, a njih nije lako pronaći, jer treba imati potpuno popunjenu organizacijsku strukturu da bi jedno ovakvo preduzeće uspješno poslovalo. Saradnici moraju biti svjesni okruženja u kojem rade. U GINEX-u je to prepoznato i pružena je prilika svakom uposleniku da dokaže svoju stručnost i profesionalizam.

Sigurno imate i optimistične planove za budućnost?

Imam velike i optimističke planove za budućnost:

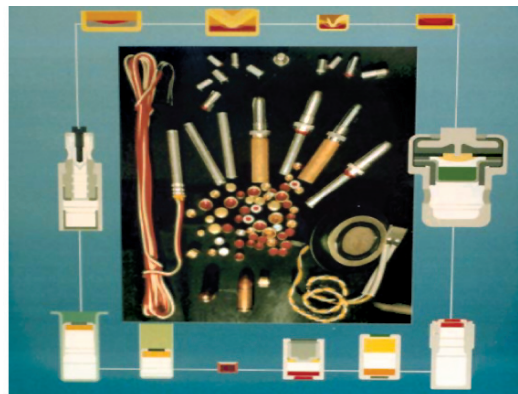
- izmijeniti u potpunosti postojeću tehnologiju proizvodnje inicijalnih kapisli i preći na tehnologiju sigurniju za radnike i za okruženje (laboracija kapisli vlažnim postupkom),
- osposobiti GINEX-ovu alatnicu za 100% samostalan rad svih alata i dijelova opreme potrebnih za GINEX-ovu djelatnost,
- boriti se za tržište kvalitetom svojih proizvoda i postati vodeći proizvođač inicijatora u Evropi,
- nastaviti aktivnosti na razvoju i uvrštavanju u proizvodni program inicijalnih kapisli bez teških metala (tzv. ekološke kapisle),
- nastaviti aktivnosti na povećanju broja zaposlenih itd.

Vaša kompanija je član Upravnog odbora P/GKFBiH. Smatrate li da su dovoljno iskorištene mogućnosti i nadležnosti Komore, posebno kada je u pitanju promovisanje i zaštita interesa domaćih kompanija?

- Mislim da nisu iskorištene mogućnosti i nadležnosti Komore, posebno kada je riječ o promovisanju i zaštiti interesa domaćih kompanija.

Imate li nam još nešto reći?

- Mogu dati formulu za uspjeh, a to je: uspjeh = rad + rekreacija + vjeruj u se i u svoje radnike.

Zakon o duhanu BiH

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH usvojio je Zakon o duhanu BiH, kojim se uređuju proizvodnja, otkup, obrada, prerada i promet sirovog duhana, te proizvodnja i promet duhanskih proizvoda u BiH. Ciljevi usvojenog zakona su omogućavanje

uspostavljanja jedinstvenog ekonomskog prostora i bolja zaštita domaće proizvodnje, te usvajanje međunarodnih standarda i normi u ovoj oblasti. Prema Zakonu o duhanu BiH, Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa, u saradnji s nadležnim ministarstvima entiteta i Brčko Distrikta, vodit će registre proizvođača sirovog duhana u listu, organizatora proizvodnje i obrađivača duhana u BiH, proizvođača, izvoznika i uvoznika, te veleprodaje duhanskih proizvoda i marki duhanskih proizvoda koje su u prometu u BiH. Nakon što je Delegacija Evropske komisije u BiH upozorila Parlamentarnu skupštinu BiH da se ovim zakonom diskriminišu strani uvoznici, nadležna komisija Doma naroda zatražila je mišljenje Direkcije za evropske integracije (DEI). DEI je obavijestio Komisiju da ne postoji opravdana bojazan da je ovaj zakon diskriminatorski po strane uvoznike duhanskih preradevina i da se eventualna diskriminacija može otkloniti Zakonom o akcizama.

U raspravi o ovom zakonu istaknuto je da se njime povećava konkurentnost domaćih proizvođača duhana. Godišnje potrebe za duhanom tržišta BiH iznose 8.000 tona, a u BiH se proizvede 5.000 tona. Proizvodnjom duhana u BiH egzistenciju obezbjeđuje oko 5.000 porodica.

Izmjene i dopune Zakona o carinskoj tarifi BiH

Usvojene su i Izmjene i dopune Zakona o carinskoj tarifi BiH kojima će biti omogućen bescarinski uvoz sirovina za određene industrijske grane.

Namjera Savjeta ministara BiH, koji je predlagač ovog zakona, bila je da podstakne domaću proizvodnju i poveća njenu konkurentnost. Uvoz bez plaćanja carine bit će omogućen za određene sirovine potrebne proizvođačima i prerađivačima iz oblasti metalske i tekstilne industrije, te poljoprivredne proizvodnje.

Prijedlog zakona o promociji malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u BiH

Zastupnički dom Parlamenta BiH obavio je, u prvom čitanju, raspravu o Prijedlogu zakona o promociji malih i srednjih preduzeća i preduzetništva u BiH.

Ovaj zakon definiše i predviđa uspostavu institucionalnih i administrativnih kapaciteta u BiH u vidu novoformiranog sektora pri Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, koji će imati

zadatak da se bavi ovom problematikom i razvojem preduzetništva malih i srednjih preduzeća u BiH, kao i realizacijom IPA programa.

Prijedlog zakona o radnom vremenu, obaveznim odmorima i uređajima za evidentiranje u cestovnom prijevozu

Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH usvojio je u prvom čitanju Prijedlog zakona o radnom vremenu, obaveznim odmorima i uređajima za evidentiranje u cestovnom prijevozu.

BiH kao potpisnica AETR Sporazuma - Evropski sporazum o radu posade na vozilima koja obavljaju međunarodni cestovni prijevoz, ima rok da do 16. juna uvede u primjenu sistem digitalnih tahografa.

Prema odredbama AETR Sporazuma, sva vozila čija je najveća dopuštena masa veća od 3,5 tona moraju imati ugrađen analogni tahograf, a od 16. juna sva nova vozila koja se prvi put registrišu u BiH morat će imati ugrađen digitalni tahograf. U protivnom, prijevoznici iz BiH će, najvjerovatnije, biti onemogućen izlazak van granica BiH, odnosno neće im se dozvoliti ulazak u druge države potpisnice AETR Sporazuma.

Predloženim zakonom propisuje se da prosječno sedmično radno vrijeme mobilnih radnika u cestovnom prijevozu ne smije biti duže od 48 sati, a samo u određenim situacijama može se produžiti do 60 sati. Također, dnevno radno vrijeme ovih radnika ne smije biti duže od devet sati.

Pauze za mobilne radnike moraju se održavati nakon šest sati neprekidnog rada, a za vozače nakon četiri i po sata vožnje.

Prijedlog zakona o novčanim podrškama u poljoprivredi i ruralnom razvoju u Federaciji BiH

Poslanici u Predstavničkom domu Parlamenta FBiH odobrili su, većinom glasova, Prijedlog zakona o novčanim podrškama u poljoprivredi i ruralnom razvoju u FBiH.

Prijedlogom zakona se predviđa da za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju ubuduće izdvajamo tri do šest posto godišnje od iznosa federalnog budžeta. Do sada je iznos za te namjene bio tri posto.

Novi propis, ako ga odobri i Dom naroda, čija je saglasnost, također, potrebna da bi stupio na snagu, neće važiti za aktuelnu budžetsku godinu već za ubuduće.

Nacrt zakona o šumama

Vlada FBiH razmatrala je Nacrt zakona o šumama. Jedan od ciljeva ovog zakona jeste to što bi bitne administrativne funkcije u vezi sa vlasništvom i upravljanjem šumama bile vraćene u isključivu federalnu nadležnost.

Razmatrana ideja o jednom šumskogospodarskom društvu na nivou FBiH koje bi imalo svoje kćerke

na kantonalnim nivoima bit će upućena na izjašnjenje kantonima. Ukoliko se u roku od 15 dana kantoni ne izjasne, smatrat će se da su saglasni s predloženim rješenjem.

Nacrt zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti FBiH

Vlada FBiH je razmatrala prečišćeni tekst Nacrta zakona o plaćama i naknadama u organima vlasti FBiH, nakon što je usklađen s primjedbama i sugestijama iz parlamentarne rasprave i stavovima Svjetske banke.

Zakon je izraz potrebe da se, na jedinstven način, definiše ova oblast u FBiH s ciljem jednakog vrednovanja istovrsnih poslova na svim nivoima vlasti, te stoga i propisuje obavezu kantona, gradova i općina da svoje propise iz ove oblasti usaglase s novim zakonskim rješenjima.

Ovim aktom se propisuju platni razredi i koeficijenti izabranih dužnosnika, nositelja izvršnih funkcija i savjetnika, kao i državnih službenika i namještenika, policijskih i službenika sudske policije, te zatvorskih policajaca-stražara.

Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o društvima za osiguranje u privatnom osiguranju

Vlada FBiH je utvrdila i u parlamentarnu proceduru po skraćenom postupku uputila Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o društvima za osiguranje u privatnom osiguranju.

Razlog za predložene izmjene i dopune je potreba regulisanja obavljanja poslova reosiguranja, omogućavanje tržišnog natjecanja u oblasti reosiguranja, te odgađanje stupanja na snagu odredaba Zakona kojima se regulišu osnivanje i rad podružnica društava za osiguranje sa sjedištem izvan BiH do dana prijema naše zemlje u Evropsku uniju.

Navedenim izmjenama i dopunama, s obzirom na to da je riječ o entitetskoj nadležnosti, vrši se usklađivanje odredaba koje uređuju obavljanje poslova reosiguranja na cijeloj teritoriji BiH, kao i usaglašavanje sa Zakonom o konkurenciji u pogledu onemogućavanja monopolskog ponašanja jednog privrednog subjekta.

Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zemljišnim knjigama FBiH

Utvrđene izmjene i dopune Zakona o zemljišnim knjigama FBiH, koje je Vlada FBiH u formi Prijedloga zakona uputila u parlamentarnu proceduru, rezultat su potrebe poboljšanja pojedinih rješenja u cilju povećanja efikasnosti u postupanju, odnosno ekonomičnosti kod pokretanja postupka za uspostavu ažurnih zemljišnih knjiga, što je preduvjet nesmetanog pravnog prometa nekretnina i pravne sigurnosti u smislu afirmacije i garancija prava vlasništva.

Pored toga, predložene izmjene i dopune doprinijet će rješavanju sudbine hipoteka kod kojih je od zadnjeg upisa proteklo 30 i više godina, jer je predviđeno da se one smatraju brisanim i neće se preuzimati u bazu podataka elektronski vođene zemljišne knjige, kao i pojednostavljenju i jeftinijoj uspostavi zemljišno-knjižnih uložaka.

Okolinske dozvole

Vlada FBiH usvojila je Izvještaj o izdavanju okolinskih dozvola u FBiH iz nadležnosti Federalnog ministarstva okoliša i turizma i nadležnih kantonalnih ministarstava. U Izvještaju se navodi da je od 2003. do 2009. godine izdato 805 okolinskih dozvola, od čega 122 u federalnoj, a 683 u nadležnosti kantona.

To pokazuje da je prva faza kampanje promocije okolinske dozvole uspješno realizirana u okviru projekta "Obuka za podizanje svijesti o primjeni okolinskih zakona i problematike izdavanja okolinskih dozvola". Kao jedan od efekata kampanje navodi se i primjetno povećanje broja podnesenih zahtjeva, iako još nezadovoljavajući, jer veliki broj privrednih subjekata to nije učinio.

Stoga je Vlada FBiH zadužila Federalno ministarstvo okoliša i turizma da nastavi aktivnosti promocije i edukacije svih zainteresiranih strana i javnosti o potrebi posjedovanja okolinskih dozvola, kao i poslove na izmjeni i dopuni zakonodavstva koje regulira ovu oblast.

Pomoć privrednicima

Vlada FBiH donijela je nekoliko odluka o usvajanju Programa utroška dijela sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava "Transfer za poticaj razvoja, poduzetništva i obrta", utvrđenog Budžetom FBiH za 2010. godinu Federalnom ministarstvu razvoja, pouzetništva i obrta u ukupnom iznosu od jedanaest miliona konvertibilnih maraka.

Sredstva u iznosu od pet miliona KM namijenjena su za: izgradnju poduzetničke infrastrukture, razvoj obrtničkih komora, potporu udruženjima poduzetnika i obrtnika, razvoj tradicionalnih i starih obrta, stipendiranje učenika za obrtnička zanimanja, izgradnju inovativnog gospodarstva, potporu novoosnovanim subjektima malog gospodarstva i prekograničnu saradnju u okviru IPA programa.

Za podršku u sufinansiranju investicionih projekata koje pravni subjekti finansiraju iz vlastitih sredstava i kreditnih sredstava Razvojne banke FBiH predviđeno je tri miliona KM.

Isti iznos predviđen je i kao kreditni poticaj razvoju poduzetništva i obrta koji će se plasirati preko Razvojne banke FBiH, na revolving osnovi sa rokom povrata od sedam godina, grejs periodom do dvije godine i kamatnom stopom od dva posto. Usvajanjem ovih odluka usvojeni su i kriteriji za izbor projekata, kao i korisnici sredstava.

Pripremila: M. IDRIZOVIĆ

Prosječne neto plaće u januaru

Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome u BiH u januaru 2010. godine iznosila je 789 KM, što je u odnosu na isti mjesec prošle godine nominalno viša za 0,7 odsto, a u odnosu na decembar 2009. pokazuje pad za 1,5%.

Indeks obima industrijske proizvodnje

U februaru 2010. godine bazni indeks ukupne industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini (indeks prema prosječnoj mjesečnoj proizvodnji iz bazne godine 2005.) je veći od indeksa u januaru 2010. za 6,7 indeksnih poena. Indeks prema prosječnoj mjesečnoj proizvodnji iz 2009. iznosi 92,3.

Stopa promjene industrijske proizvodnje u odnosu na februar 2009. godine je negativna i iznosi -0,5%. Stopa promjene kumulativne proizvodnje prema istom periodu 2009. iznosi -0,4%.

U području „Vađenje ruda i kamena“ stopa promjene proizvodnje u odnosu na februar 2009. godine iznosi 0,5%.

Bazni indeks je veći od indeksa u januaru 2010. za 13,4 indeksnih poena. Indeks prema 2009. iznosi 84,3.

U području „Prerađivačka industrija“ stopa promjene proizvodnje u odnosu na februar 2009. godine iznosi -2,5%.

Bazni indeks je veći od indeksa u januaru 2010. za 12,1 indeksni poen. Indeks prema 2009. iznosi 84,6.

U području „Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom“ stopa

promjene proizvodnje u odnosu na februar 2009. iznosi 3,8%. Bazni indeks je manji od indeksa u januaru 2010. za 10,5% indeksnih poena.

Indeks prema 2009. iznosi 116,2.

Registrirana nezaposlenost

U januaru 2010. broj nezaposlenih u BiH iznosio je 516.185.

Ako kao baznu godinu uzmemo 2008. (2008 = 100) i uporedimo januar ove sa istim mjesecom 2009. godine, uočava se rast nezaposlenosti od 5,4 indeksnih poena ili u apsolutnom iznosu broj osoba koje se vode kao nezaposlene povećao se za 27.689.

Potrebno je naglasiti da ovaj broj nezaposlenih osoba ne može da se upoređuje sa brojem nezaposlenih osoba koji je dobijen preko ankete o radnoj snazi. Razlog je u različitim definicijama nezaposlenosti.

Ako poredimo nezaposlene po kvalifikacionoj strukturi, uočava se da je najveći broj nezaposlenih osoba sa VKV i KV 188.470, slijede osobe sa NK 163.197 i sa srednjom stručnom spremom 122.682 osobe. Kao nezaposleni vodi se najmanji broj osoba višeg obrazovanja, tj. VŠŠ 7.284, a slijede ih osobe sa visokom školskom spremom 18.004 (uključujući i doktore nauka i magistre), što je znak da oni lakše dolaze do posla. Udio ženske populacije u nezaposlenima iznosi 49,9 procenata ili u apsolutnom iznosu 257.507 osoba ženskoga spola.

U ženskoj populaciji najveći broj nezaposlenih osoba je nekvalifikovanih NK - 83.750, sa srednjom spremom - 75.608 i sa VKV i KV kvalifikacijom 74.977 osoba.

Indeksi industrijske proizvodnje

Industrijska proizvodnja u Federaciji BiH u februaru 2010. godine u odnosu na prosječnu mjesečnu proizvodnju iz 2009. godine manja je za 7,2%, u odnosu na proizvodnju iz istog mjeseca prošle godine veća je za 3,5%, dok je u odnosu na januar ove godine veća za 2,3%.

Ukupna industrijska proizvodnja januar/februar 2010. godine u odnosu na isti period 2009. godine veća je za 1,8%, u području Vađenje ruda i kamena manja je za 7,1%, u području Prerađivačka industrija manja je za 0,4% i u području Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom veća je za 11,8%.

Prema glavnim industrijskim grupacijama industrijskih proizvoda u periodu januar/februar 2010. godine u odnosu na isti period 2009. godine, proizvodnja bilježi povećanje energije za 5,7%, intermedijarnih proizvoda, osim energije za 2,8%, i trajnih proizvoda za široku potrošnju za 30,3%, dok je zabilježeno smanjenje kapitalnih proizvoda za 40,5% i netrajnih proizvoda za široku potrošnju za 0,3%.

Indeksi potrošačkih cijena u februaru

Ukupan indeks potrošačkih cijena u februaru 2010. godine u FBiH viši je za 0,2% u odnosu na prethodni mjesec.

Posmatrano po odjeljcima COICOP klasifikacije (Classification of Individual Consumption by Purpose), rast cijena registrovan je u odjeljku Stanovanje, električna energija plin i drugi energenti za 0,4%,

Hrana i bezalkoholna pića za 0,3% i u odjeljcima Alkoholna pića i duhan, Prevoz, Rekreacija i kultura i Ostala dobra i usluge za 0,1%.

U odjeljku Namještaj, kućanski uređaji i redovno održavanje kuće cijene su niže za 0,1%.

U ostalim odjeljcima cijene se nisu mijenjale u ovom mjesecu.

Ukupan indeks potrošačkih cijena u februaru 2010. godine viši je za 1,0% u odnosu na isti mjesec prethodne godine i za 1,3% u odnosu na decembar 2009. godine.

Za dva mjeseca ove u odnosu na isti period prethodne godine ukupan indeks potrošačkih cijena je viši za 1,0%, a u posljednjih dvanaest u odnosu na prethodnih dvanaest mjeseci je niži za 0,5%.

Ukupan indeks potrošačkih cijena u februaru 2010. godine je viši za 1,7% u odnosu na prosjek 2009. godine.

Indeksi cijena proizvođača industrijskih proizvoda

Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u februaru 2010. godine u FBiH nije se mijenjao u odnosu na prethodni mjesec.

Posmatrano prema glavnim industrijskim grupacijama, indeks cijena kapitalnih proizvoda viši je za 0,3%, a energije za 0,1%.

Pad indeksa cijena je registrovan kod trajnih proizvoda za široku potrošnju za 0,5%, a intermedijarnih proizvoda osim energije i netrajnih proizvoda za široku potrošnju za 0,1%.

Posmatrano prema područjima KD-a, indeksi cijena se nisu mijenjali u ovom mjesecu.

Posmatrano po oblastima, rast indeksa cijena je registrovan kod Proizvodnje koksa, derivata nafte i nuklearnog goriva za 15,3%, Proizvodnje kancelarijskih mašina i računara za 6,2%, Proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda za 2,8%, Vađenja ostalih ruda i kamena za 1,4%, Proizvodnje celuloze, papira i proizvoda od papira za 0,9%, Proizvodnje baznih metala za 0,7% i Proizvodnje duhanskih proizvoda za 0,1%.

Pad indeksa cijena je registrovan kod Proizvodnje električnih mašina i aparata, d.n. za 9,2%, Proizvodnje odjevnih predmeta; dorade i bojenja krzna za 4,2%, Prerade drveta/drva i proizvoda od drveta i plute osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala za 0,8%, Proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića i Proizvodnje namještaja, ostala prerađivačka industrija, d.n. za 0,5%, Vađenja uglja i lignita; vađenja treseta za 0,2% i Proizvodnje metalnih proizvoda, osim mašina i opreme za 0,1%.

U ostalim oblastima indeksi cijena se nisu mijenjali u ovom mjesecu. Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u februaru 2010. godine niži je za 3,3% u odnosu na isti mjesec prethodne godine i za 0,3% u odnosu na decembar 2009. godine.

Za dva mjeseca ove u odnosu na isti period prethodne godine ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda je niži za 3,4%, a u posljednjih dvanaest u odnosu na prethodnih dvanaest mjeseci je niži za 4,1%.

Ukupan indeks cijena proizvođača industrijskih proizvoda u februaru 2010. godine viši je za 0,3% u odnosu na prosječan indeks iz 2009. godine, a u odnosu na decembar 2006. godine (bazni mjesec) viši je za 4,6%.

Razvoj na novim organizacionim načelima

EU ne poznaje samostalno područje za turizam već se potrebno spuštati na niže nivoe kako bi se došlo do Odjela turizma. Tačnije, on se nalazi pod Evropskom komisijom; niži nivo je Opća uprava za poduzetništvo; slijedi jedinica Usluge i tek onda Odjel za turizam.

Misija Odjela za turizam je sljedeća:

- * Osiguravanje interesa za turistički sektor;
- * Pružanje informacija svima aktivnima u ovom sektoru;
- * Poticanje prekogranične saradnje.

Prema Odjelu, turizam je aktivnost koja utiče na društvo na mnogo različitih načina i ima duboki utjecaj na društveni, kulturni i ekonomski život. Tiče se mnogih drugih područja kao što su zapošljavanje, regionalni razvoj, obrazovanje, okoliš, zaštita potrošača, zdravstvo, sigurnost, nove tehnologije, promet, financije, oporezivanje i kultura.

Rad Odjela za turizam koncentriše se na važnost turizma u kontekstu rasta, prosperiteta i zapošljavanja, a zasniva se na zadacima poboljšanja kvaliteta, kompetitivnosti i održivosti evropskog turizma i turističkih preduzeća, te prati trendove turističkih interesa. Ovaj pristup osigurava optimalan doprinos turizma osnovnim ciljevima Evropske zajednice.

Jedna od glavnih zadaća Odjela za turizam jeste koordinacijska uloga unutar EK kako bi se osiguralo da se interesi turizma u potpunosti uzimaju u obzir u pripremi zakonodavstva, te pri provedbi programa i politika koje same po sebi nisu koncipirane u terminima turističkih ciljeva. U praksi, mnogi programi i politike uključuju turističku dimenziju ili imaju značajan utjecaj na aktivnosti vezane uz turizam. Te sheme imaju važan utjecaj na razvoj same turističke industrije, na interese turista i na razvoj prirodne i kulturne baštine.

Osim Odjela za turizam, postoje i ostale institucije EU koje su direktno ili posredno uključene u turistički sektor kao što su to: Savjetodavni odbor za turizam čija je uloga olakšavanje razmjene informacija, konsultacija i saradnje u području turizma; Evropski parlament osobito preko svoga Odbora za regionalnu politiku, promet i turizam; Odbor regija koji se konsultuje pri donošenju odluka Komisije i Vijeća kada se radi o područjima koja imaju reperkusije na regionalnom ili lokalnom nivou; te

EUROSTAT čija je misija pružanje usluga kvalitetnih statističkih informacija i njihova usporedba na nivou regija i zemalja.

Kulturni turizam u EU

Iako turizam kao sektor nije na popisu osnovnih tematskih područja EU i treba ga tražiti povećalom, pozitivno je otkriće da se Odjel za turizam, osim ostalih tema, bavi upravo kulturnim turizmom.

Naime, trendovi u kulturnom turizmu koji predstavljaju osnovu prema kojoj se Odjel za turizam upustio u proučavanje ove teme očito su značajni za opšte ciljeve prema kojima djeluje EU tako da se tema kulture u turizmu pojavila kao izvrsno prevozno sredstvo evropskog identiteta. Ti trendovi su:

- * Interakcija kulture i turizma potiče iz ranih dana turizma, a trenutno dobija dodatnu važnost.
- * Kulturni turizam je ključni faktor za održivi razvoj i interkulturni dijalog.
- * Kulturna baština izraz je identiteta naroda, teritorija, njegove povijesti, tradicije i civilizacije.
- * Održivi turizam izvlači ono najbolje iz baštine i predstavlja značajnu privrednu i socijalnu snagu, te ima ogroman potencijal za ekonomski razvoj i stvaranje radnih mjesta u turizmu.
- * Povećana potražnja za kulturnom praksom, dobrima i uslugama povezana je s boljim životnim standardom, više slobodnog vremena i višim nivoom obrazovanja.
- * Evropa posjeduje bogatu i raznoliku baštinu koja može zadovoljiti tu potražnju.
- * Otprilike 30% evropskih turističkih odredišta odabiru se upravo stoga što posjeduju baštinske lokalitete koji se mogu posjetiti.
- * Ovaj se broj povećava na 45% do 50% ukoliko uključimo širi kulturni sektor, kao što su festivali ili važna kulturna događanja.

Vidljivo je kako svi navedeni trendovi odgovaraju ciljevima EU, od konkretnih zadaća turističke industrije - stvaranja radnih mjesta što je i, inače, jedna od osnovnih postavki proučavanja Odjela za turizam do općenitih - promocije zajedničkog evropskog kulturnog identiteta sa svim bogatstvima raznolikosti kultura.

Evropske integracije i turizam

Evropska obilježja integracijskih procesa u turizmu sastavni su dio globalnog procesa. Evropa ima nadmoćnu ulogu u međunarodnom turizmu, s velikim udjelom od 60% u ukupnim turističkim tokovima. Danas i poznate svjetske korporacije u svojoj organizacijskoj aktivnosti stavljaju turizam u samo svoje središte.

Otklanjanje barijera između pojedinih zemalja i liberalizacija kretanja ljudi, usluga i kapitala osnovne su pretpostavke za razvitak turizma.

Globalni proces pokazuje da su u razvoj međunarodnog turizma uključena brojna tijela od općeg značenja za svjetsko gospodarstvo i ona koja su specijalizirana za turizam. Na regionalnom, evropskom nivou izgrađeni su brojni mehanizmi i tijela koja ustrojavaju turizam i usklađuju ga s privrednim razvojem.

Turizam 21. stoljeća suočen je sa snažnom spremom međunarodnih odnosa. On se razvija na

novim organizacijskim načelima razvijajući snažne karike s privredom. Na evropskom nivou razvija se regionalno. Tijela koja su obuhvaćena turizmom otvaraju brojne mogućnosti uključivanja na međunarodnom nivou. Turizam postaje i integrirajući činitelj u privrednom razvoju na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Prihvatajući globalizaciju i integracijske procese kao dobrodošle, pozitivne trendove, daljnji razvoj turizma pojedine destinacije potrebno je sagledati u sadašnjim i nailazećim procesima. Koji je to put do turističkoga tržišta i koje teškoće je potrebno prebroditi. Težište treba da bude na procjeni nivoa mogućnosti da se pojedina destinacija uključi u savremene ekonomske procese u turizmu, te upoznati i svladati probleme na tom putu. Pritom ih ne treba shvatiti negativno, već je potrebno razviti mehanizme kojima će se pojedina lokacija (zemlja) ravnopravno uključiti na turističko tržište.

Turizam je upravo ona privredna grana koja je neizostavan sastavni dio svjetske turističke ekonomije, s tim što pri tome treba zadržati svoje komparativne prednosti. Sudjelovati u procesu globalizacije u turizmu znači biti prepoznatljiv u globalizaciji. Prihvatiti globalizaciju znači prihvatiti izazov da se bude bolji od drugoga, bolje organizovan i funkcionalan. Biti snažan, znači globalizirati drugoga a time i samog sebe.

Mira IDRIZOVIĆ

m.idrizovic@kfbih.com

Prijavite se
za izbor **1000**
najvećih u BiH

POSLOVNE
NOVINE

preuzmite upitnik na www.privrednastampa.biz

PRIVREDNA
ŠTAMPA
d.o.o. Sarajevo

17. generalni BH sajam - 17th General BH Fair

ZEPS 2010

ZEMLJA PARTNER: CRNA GORA
COUNTRY PARTNER: MONTENEGRO

Zenica, 5-10.10.2010.

Pravi potez!

ORGANIZATOR SAJMA

DD POSLOVNI SISTEM RMK, 71000 ZENICA

Kučukovići 2/VI; POBox 2, Bosnia and Herzegovina

Tel: +387-32/247-772, 247-770 Fax: +387-32/247-773, 245-170

E-mail: prijava@zeps.com; project@zeps.com; logozeps@zeps.com; info@zeps.com

www.zeps.com